

Piotr Stec

Dobra niematerialne w postępowaniu upadłościowym

Rozwój gospodarki opartej na wiedzy sprawił, że problematyka praw na dobrach niematerialnych nabiera nowego znaczenia. Obok typowych dla klasycznego prawa własności intelektualnej problemów pojawiają się nowe, związane z dziedzinami prawa nie kojarzonymi dotychczas z dobrami niematerialnymi. Coraz częściej, zwłaszcza w przypadku firm prowadzących działalność gospodarczą w obszarze nowych technologii, własność intelektualna staje się cennym, jeśli nie najistotniejszym, składnikiem przedsiębiorstwa. To ona decyduje o sukcesie rynkowym przedsiębiorcy, to na niej coraz częściej ustanawiane są zabezpieczenia rzeczowe. Wreszcie, w przypadku upadłości przedsiębiorcy, to właśnie jej los może mieć kluczowe znaczenie dla możliwości jego dalszego funkcjonowania w trakcie trwania postępowania i ewentualnie po zawarciu układu. Będzie to szczególnie istotne w przypadku umów mających za przedmiot dobra niematerialne, a zawartych przed ogłoszeniem upadłości przez upadłego i jego kontrahentów.

Pomimo niewątpliwej ważkości analizowanych tu kwestii nie doczekały się one szerszego potraktowania w literaturze. Ich znaczenie dostrzegł natomiast ustawodawca, wprowadzając do prawa upadłościowego i naprawczego¹ przepisy odnoszące się do praw na dobrach niematerialnych. Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie podstawowych problemów mogących wyłonić się podczas ich stosowania. Choć nie ma on charakteru porównawczego, będą się odwoływać do literatury niemieckiej, w której rozpoczęto niedawno dyskusję na tytułowy temat.

¹ Ustawa z dnia 28 lutego 2003, prawo upadłościowe i naprawcze, DzU nr 60, poz. 535, dalej jako pr. up. i nast.

W myśl art. 62 ust. 1. pr. up. i nast. w skład masy upadłości wchodzi majątek należący do upadłego w dniu ogłoszenia upadłości oraz nabyty przezeń w toku postępowania upadłościowego. Dotyczy to także, w przeważającej części, praw na dobrach niematerialnych.

Z oczywistych względów nie wejdą do masy upadłości autorskie prawa osobiste² oraz prawa osobiste twórców projektów wynalazczych³. Mają one charakter niemajątkowy, a przy tym są niezbywalne. Nie spełniają one zatem hipotezy z art. 62 ust. 1 pr. up. i nast.

W skład masy upadłości wejdą zatem wyłącznie prawa o charakterze majątkowym, będące zarówno przedmiotem własności przemysłowej, jak i prawa autorskiego i praw pokrewnych. Trzeba jednak zaznaczyć, że nawet w ich przypadku mogą pojawić się wątpliwości co do tego, czy będą one składnikami masy, a co za tym idzie, czy syndyk będzie mógł je zbyć wraz z przedsiębiorstwem upadłego lub osobno, w trakcie likwidacji masy. Chodzi tu o takie prawa, które mogą być zbyte wyłącznie z przedsiębiorstwem, jak np. prawa użytkownika uprzedniego i późniejszego⁴. Te szczególne uprawnienia mają charakter majątkowy, dając uprawnionemu prawo do bezpłatnego korzystania z wynalazku w granicach odpowiadających treści patentu⁵, pozostają jednak ściśle związane z osobą uprawnionego. Ponieważ jednak dopuszczalne jest ich zbycie, brak zaś przepisu wyłączającego je z masy, należy uznać, że również i one wejdą w jej skład. Wypada jednak przyjąć, że ich zbycie będzie się mogło odbyć jedynie w granicach zakreślonych przez prawo własności przemysłowej, a zatem tylko łączne z przedsiębiorstwem upadłego.

Osobny problem może pojawić się, jeśli chodzi o autorskie prawa majątkowe. Zgodnie z art. 63 pkt. 1 pr. up. i nast. nie wchodzi do masy upadłości mienie, które jest wyłączone od egzekucji według przepisów Kodeksu postępowania cywilnego. Przepisy tego ostatniego nie odnoszą się wprawdzie bezpośrednio do praw autorskich, jednakże w myśl art. 18 ust. 1 prawa autorskiego „autorskie prawa majątkowe nie podlegają egzekucji, dopóki służą twórcom”. Oznaczałoby to, że tam, gdzie przedsiębiorca – osoba fizyczna jest twórcą⁶, prawa majątkowe do stworzonych przezeń utworów nie wejdą do

² Szerzej zob. E. Wojnicka, *Autorskie prawa osobiste*, [w:] J. Barta (red.), *System Prawa Prywatnego*, t. 13, *Prawo autorskie*, Warszawa 2003, s. 203 i nast.

³ A. Szewc, G. Jyż, *Prawo własności przemysłowej*, Warszawa 2003, s. 308–309.

⁴ A. Nowicka, artykuł [w:] U. Promińska (red.), *Prawo własności przemysłowej*, Warszawa 2004, s. 98.

⁵ R. Skubisz, *Prawa użytkownika*, [w:] J. Szwaja, A. Szajkowski (red.), *System prawa własności intelektualnej*, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź 1990, s. 362.

⁶ Chodzi tu o przypadki, gdzie to sam przedsiębiorca stworzył utwór w rozumieniu przepisów prawa autorskiego. Wyłączenie to będzie się zatem odnosić tylko do upadłości przedsiębiorców będących osobami fizycznymi, ponieważ twórcą może być tylko czło-

masy upadłości. Redakcja tego przepisu może nasuwać pewne wątpliwości. Mianowicie, jak podkreśla E. Traple, chodzi tu o egzekucję całości praw majątkowych do konkretnego utworu. Dopuszcza ona jednak egzekucję z „częstkowych uprawnień autorskich ustanowionych na rzecz podmiotów eksploatujących utwór”⁷.

Taka wykładnia analizowanego przepisu pozwalałaby na uniknięcie pewnych trudności mogących się pojawić, gdyby przyjąć, że służące twórcy autorskie prawa majątkowe w ogóle nie mogą wejść w skład masy upadłości. Przepis ten ma niewątpliwie znaczenie ochronne, mając za zadanie umożliwienie twórcy wielokrotną eksploatację dzieła⁸. Trzeba jednak pamiętać, że autorom przepisu zapewne nie chodziło o sytuację, w której twórca prowadzi działalność gospodarczą polegającą na eksploatacji własnych utworów. Tymczasem taka sytuacja nie należy do rzadkości. Można tutaj przywołać przykład programisty, prowadzącego działalność gospodarczą polegającą na świadczeniu usług informatycznych. Prawa do napisanych przez niego programów wchodziłyby w skład przedsiębiorstwa, a jednocześnie nie wchodziłyby one do masy upadłości. Natomiast program napisany przez zatrudnianego przez pracownika moglibyśmy bez najmniejszych wątpliwości potraktować jako składnik masy. Autorskie prawa majątkowe do takiego programu przechodzą *ex lege* na pracodawcę, a zatem podlegają egzekucji. Do jeszcze bardziej skomplikowanych sytuacji dochodziłoby, gdyby program był dziełem wspólnym pracodawcy i jego pracownika. Do masy upadłości wchodziłyby tylko te prawa, które pracodawca nabył z mocy przepisu szczególnego, a nie jego własny udział.

Stawiałoby to w wybitnie niekorzystnej sytuacji wierzycieli upadłego, gdyż zwłaszcza w przypadku przedsiębiorców prowadzących działalność w dziedzinie dóbr intelektualnych, prawa majątkowe do tych ostatnich będą stanowić zazwyczaj zasadniczą część majątku, z którego byłoby możliwe zaspokojenie.

Klarowna jest natomiast sytuacja, jeśli chodzi o prawo do wynagrodzenia z tytułu niektórych rodzajów dozwolonego użytku publicznego, o którym mowa w art. 18 ust. 3 pr. aut.

Wynagrodzenie to jest pobierane za pośrednictwem organizacji zbiorowego zarządzania prawami autorskimi. To wyłączenie nie wpływa ujemnie na prawa wierzycieli, ponieważ pobrane wynagrodzenie wchodzi do masy⁹.

wiek. Przepis ten nie obejmuje on natomiast przypadków nabycia praw majątkowych *ex lege*, nawet gdy ma ono charakter pierwotny.

⁷ E. Traple, artykuł [w:] J. Barta, M. Czajkowska-Dąbrowska, Z. Ćwiąkałski, R. Mar-kiewicz, E. Traple, *Prawo autorskie i prawa pokrewne. Komentarz*, Kraków 2005, s. 259.

⁸ *Ibidem*, s. 259.

⁹ Por. jednak uwagi krytyczne E. Traple, *op. cit.*, s. 264.

Prawa majątkowe na dobrach niematerialnych są zasadniczo zbywalne, choć, jak już wspomniałem, niektóre z nich tylko łącznie z przedsiębiorstwem. Pojawia się zatem problem skutków ogłoszenia upadłości na umowy w zakresie obrotu dobrami niematerialnymi. Nie są one w zasadzie uregulowane przepisami szczególnymi, choć niekiedy ustawa wprowadza szczególne wymagania co do formy lub ograniczenia ich zbywalności.

Jeśli chodzi o skutki ogłoszenia upadłości w tym zakresie, to będą one stosunkowo nieliczne. Umowa przenosząca prawo przenosi je na nabywcę w chwili zawarcia, ma ona bowiem zwykle charakter umowy o podwójnym skutku. Upadłość dysponenta prawa nie wpłynie zatem na więź między stronami. Należy jednak pamiętać, że znakomita większość umów przenoszących prawa na dobrach niematerialnych będzie miała charakter wzajemny. Znajdzie zatem do nich zastosowanie art. 98 pr. up. i nast. dający syndykowi wybór, czy wykonać umowę wzajemną. Przepis ten będzie miał jednak ograniczone znaczenie, dotyczy bowiem tylko przypadków, gdy umowa wzajemna nie została jeszcze wykonana. Zatem, będzie on dotyczył tylko tych umów, w których wolą stron świadczenia miały być spełnione niejednocześnie, a także takich, w których wyłączono podwójny skutek.

Ogłoszenie upadłości ma istotne znaczenie dla stron stosunku licencyjnego. Z punktu widzenia licencjodawcy upadłość licencjodawcy może oznaczać, że umowa zostanie wypowiedziana, co uniemożliwi lub znacznie utrudni prowadzenie przezeń działalności gospodarczej. Dla licencjodawcy – że wiarygodności z zawartych już z upadłym licencjodawcą umów wejdą do masy upadłości¹⁰. Tym samym licencjodawca będzie zazwyczaj zainteresowany utrzymaniem stosunku licencyjnego, podczas gdy w przypadku licencjodawcy trudniej o jednoznaczne stanowisko. Wypowiedzenie licencji będzie z pewnością leżało w jego interesie po ogłoszeniu upadłości kontrahenta. Natomiast w przypadku jego własnej upadłości zwykle w interesie masy będzie utrzymanie stosunku prawnego w mocy, zapewnia on bowiem stały dopływ pieniędzy, co ułatwia zabezpieczenie interesów wierzycieli¹¹.

Sytuacja, o której tu mowa została przewidziana przez ustawodawcę, który wprowadził ograniczenia w swobodzie wypowiedzenia umów licencyjnych przez syndyka. Inaczej niż w prawie niemieckim, gdzie wyprowadza się je przez analogię z przepisów ochronnych dotyczących najmu (par. 112 *Insolvenzordnung, InsO*),¹² prawo upadłościowe i naprawcze zawiera przepis odnoszący się do tej sytuacji. Otóż w myśl art. 90 pr. up. i nast. w czasie trwania

¹⁰ N. Hölder, A. Schmoll, *Patentlizenz und Know – How Verträge in der Insolvenz – Teil I: Insolvenz des Lizenznehmers*, GRUR 2000, s. 744.

¹¹ *Ibidem*, s. 830–831.

¹² N. Hölder, A. Schmoll, *op. cit.*, cz. I, s. 744 i nast.; T. Heimes, *Lizenzverträge in der Insolvenz des Lizenznehmers – Ein Problemaufriss*, <http://www.jura.uni-sb.de/projekte/Bibliothek/texte/Heimes.pdf>, s. 112 i nast.

postępowania z możliwością zawarcia układu, aż do jego umorzenia, zawarcia układu lub przekształcenia w upadłość likwidacyjną wypowiedzenie umowy obejmującej licencję udzieloną upadłemu wymaga zgody rady wierzycieli.

Omawiany przepis dotyczy w pierwszym rzędzie umów najmu lub dzierżawy nieruchomości, w których prowadzone jest przedsiębiorstwo upadłego. Stosuje się go odpowiednio do umów licencyjnych (art. 90 ust. 2 pr. up. i nast.). Odpowiednie stosowanie prawa polega, jak powszechnie wiadomo, na dostosowaniu reguł wyrażonych w konkretnej normie do zbliżonego stanu faktycznego. Niektóre z nich dadzą się zastosować wprost, inne będą podlegały modyfikacji lub w ogóle nie znajdą zastosowania.

Należy zatem zastanowić się, które umowy licencyjne będą objęte tym przepisem.

Zbigniew Świeboda wydaje się ograniczać jego zastosowanie tylko do licencji patentowych¹³, podczas gdy F. Zedler i A. Jakubecki nie proponują ograniczeń w tej kwestii¹⁴. Znalazłby on zatem zastosowanie także do licencji na korzystanie z innych praw własności przemysłowej, praw autorskich i pokrewnych. To ostatnie stanowisko wydaje się zasadne, należy je jednak opatrzyć jednym zastrzeżeniem. Szczególna ochrona wynikająca z art. 90 pr. up. i nast. dotyczy, jak wiadomo, najmu lokali lub nieruchomości, w których prowadzone jest przedsiębiorstwo upadłego, czyli niezbędnych do prowadzenia działalności gospodarczej. Odpowiednio odnosząc to do umów licencyjnych, należałoby dojść do wniosku, że chodziłoby tu o licencje mające równie istotne znaczenie dla bytu ekonomicznego przedsiębiorcy. Ocena, czy mamy do czynienia z taką umową musiałaby być dokonywana w każdym przypadku oddzielnie, trudno bowiem byłoby wskazać regułę, wedle której należałoby kwalifikować licencje. Można jednak wskazać kilka przypadków, w których ochrona miałaby rację bytu. Przede wszystkim chodziłoby tu o umowy mające za przedmiot rozwiązania techniczne niezbędne do prowadzenia działalności gospodarczej. Mogłoby tu chodzić o urządzenia niezbędne do produkcji określonych wyrobów czy technologie ich wytwarzania. Niewykluczone jest też, że w tej kategorii mieszczą się licencje na korzystanie z wzorów przemysłowych, np. służących do ozdabiania produkowanych przez upadłego ubrań. Pewne wątpliwości powstają przy umowach na zainstalowane u upadłego oprogramowanie, które niekoniecznie będzie niezbędne do prowadzenia działalności gospodarczej, a którego brak może ją znacznie utrudnić. Podobnie rzecz się ma ze znakami towarowymi. Udzielenie licencji na ich

¹³ Z. Świeboda, *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, Warszawa 2004, s. 142.

¹⁴ F. Zedler, artykuł [w:] A. Jakubecki, F. Zedler, *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, Kraków 2003. Komentarz do art. 90. (cyt. wg wersji elektronicznej w bazie LEX – TEMIDA).

stosowanie wzmacnia pozycję przedsiębiorcy, jednak wypowiedzenie takiej umowy jedynie utrudnia prowadzenie działalności gospodarczej. Jednakże biorąc pod uwagę ochronny charakter tej normy, należałoby się opowiedzieć za jej stosowaniem także i w tym przypadku. Podobnie rzecz będzie się miała w przypadku licencji na korzystanie z praw autorskich udzielonych np. wydawcy albo dystrybutorowi filmów.

Jak można mniemać, artykuł 90 pr. up. i nast. będzie miał szczególne znaczenie w przypadku upadłości przedsiębiorcy prowadzącego działalność gospodarczą w oparciu o umowę franchisingową. Istotą jej jest, mówiąc w największym uproszczeniu, udostępnienie „recepty na sukces,” sposobu prowadzenia działalności gospodarczej. Istotną częścią takiej umowy jest udzielenie franchisobiorcy upoważnienia do korzystania ze znaków towarowych i technologii będących w gestii dawcy.¹⁵ Franchising jest wprawdzie umową nienazwaną, odrębną od umów licencyjnych, jednak analizowany przepis znajdzie i do niego zastosowanie. Mowa w nim bowiem nie o umowach licencyjnych, a o „umowach obejmujących licencje udzielone upadłemu,” co jest pojęciem szerszym.

Z powyższych rozważań wynika też jeszcze jeden wniosek. Artykuł 90 pr. up. i nast. znajdzie zastosowanie jedynie w przypadku upadłości licencjodawcy, a nie licencjobiorcy. Tylko ten drugi będzie bowiem potrzebował upoważnienia udzielonego w umowie licencyjnej do prowadzenia działalności gospodarczej. Zastosowanie go do upadłości licencjodawcy wydaje się więcej niż wątpliwe, a to z dwóch powodów. Po pierwsze trudno sobie wyobrazić, by udzielenie licencji konkretnemu kontrahentowi miało aż tak kluczowe znaczenie dla upadłego. Po drugie, godziłoby to w interesy licencjobiorcy-wierzyciela, który byłby zmuszony pozostawać w stosunku licencyjnym wbrew swojej woli. Musiałby przy tym ponosić opłaty licencyjne nawet, gdyby nie korzystał już z rozwiązania lub utworu będącego przedmiotem licencji. Problem ten nie zaistnieje w tak silnej postaci przy upadłości licencjobiorcy, gdyż jego obowiązki polegają głównie na świadczeniu pieniężnym. Należy jednak zwrócić uwagę na szczególne upośledzenie licencjodawcy, którego wiąże z upadłym umowa licencji wyłącznej. Jeżeli rada wierzycieli nie wyrazi zgody na rozwiązanie umowy, wierzyciel nie będzie mógł udzielić licencji innym, wypłacalnym podmiotom, zaś uiszczanie opłat licencyjnych zostałoby wstrzymane do czasu zawarcia układu (argument z art. 87 pr. up. i nast.). Problematyczne jest, czy sędzia – komisarz mógłby wydać zgodę na spełnianie świadczeń polegających na ponoszeniu opłat licencyjnych w oparciu o art. 88 pr. up. i nast. Możliwość taka istnieje bowiem tylko tam, gdzie jest to niezbędne

¹⁵ Zob. np. przegląd stanowisk doktryny w: E. Wojtaszek-Mik, *Umowa franchisingu w świetle prawa konkurencji Wspólnoty Europejskiej i polskiego prawa antymonopolowego*, Toruń 2001, s 101 i nast.

do podniesienia efektywności przedsiębiorstwa upadłego lub do prowadzenia przezeń działalności gospodarczej. Żadna z tych dwu okoliczności nie występuje w odniesieniu do analizowanych umów.

Odmienne niż w poprzednio omówionym przypadku celem upadłości obejmującej likwidację majątku upadłego nie jest zasadniczo umożliwienie mu dalszego prowadzenia działalności gospodarczej. Przeciwnie, postępowanie to zmierza do upłynnienia majątku i przeznaczenia uzyskanych z tego tytułu sum na zaspokojenie wierzycieli. Inne będą więc skutki ogłoszenia takiej upadłości, jeśli chodzi o umowy licencyjne.

Prawo upadłościowe i naprawcze zawiera liczne przepisy odnoszące się do losu poszczególnych stosunków umownych, nie regulują one jednak sytuacji stron stosunku licencyjnego. Znajdą tu zatem zastosowanie reguły ogólne.

W interesującym nas zakresie należy rozważyć dwie kwestie. Po pierwsze, należy zapytać, czy umowa licencyjna będzie trwała mimo upadłości którejś ze stron, po drugie rozważyć dopuszczalność wypowiedzenia takiej umowy już po ogłoszeniu upadłości.

Odpowiedź na pierwsze pytanie jest stosunkowo prosta. Ponieważ brak przepisu przewidującego skutek w postaci rozwiązania umowy licencyjnej, będzie ona trwała mimo ogłoszenia upadłości.

Natomiast upadłość jednej ze stron nie zawsze będzie tamowała możliwość wypowiedzenia umowy, co jak pamiętamy jest korzystne z punktu widzenia wierzyciela. Mamy tu do czynienia z nieco inną sytuacją niż w prawie niemieckim. Tam par. 112 InsO zabrania wierzycielowi upadłego najemcy lub dzierżawcy wypowiedzenia umów najmu i dzierżawy z powodu nieterminowej zapłaty świadczeń lub pogorszenia się jego sytuacji majątkowej (*Kündigungssperre*). Odnosząc ów przepis *per analogiam* do umów licencyjnych, przyjmuje się, że wierzyciel – licencjodawca nie będzie mógł uwolnić się od niechcianej umowy licencyjnej¹⁶. Nadto wskazuje się na par. 103 InsO odnoszący się do umów wzajemnych jako mający znaczenie dla omawianej kwestii. Przepis ów zezwala syndykowi (*Insolvenzverwalter*) na rozwiązanie nie wykonanej lub tylko częściowo wykonanej umowy wzajemnej. Podkreśla się przy tym, że owo uprawnienie stawia w niekorzystnej sytuacji partnera upadłego, ponieważ może go zmusić do utrzymywania umowy z niewypłacalnym licencjobiorcą albo pozbawić możliwości prowadzenia działalności gospodarczej, jeżeli upadłym jest licencjodawca¹⁷. Również wypowiedzenie umowy przez syndyka może rodzić ujemne skutki w tym sensie, że ewentualne odškodowanie z tytułu niewykonania lub nienależytego wykonania wspomnianej umowy jest traktowane tak, jak pozostałe długi upadłego.

¹⁶ N. Hölder, A. Schmoll, *op. cit.*, cz. I, s. 744–745. T. Heimes, *op. cit.*, s. 112.

¹⁷ N. Hölder, A. Schmoll, *op. cit.*, cz. II, s. 833 i nast.

Ponieważ na gruncie prawa polskiego brak przepisu zabraniającego wypowiedzenia zawartych z upadłym umów ze względu na zwłokę w spełnianiu świadczeń, wydaje się że nic nie stoi na przeszkodzie wypowiedzeniu upadłemu licencjobiorcy umowy z tej przyczyny. Możliwe będzie też rozwiązanie umowy po zaistnieniu innych przewidzianych w kontrakcie okoliczności.

Należy jednak pamiętać, że podobnie jak niemieckie InsO, również prawo upadłościowe i naprawcze daje syndykowi prawo odstąpienia od umowy wzajemnej. Bez większych trudności możemy przyjąć, że taki charakter będą miały niemal wszystkie umowy licencyjne zawierane w obrocie gospodarczym¹⁸. Jedyne wyjątkowo, przy licencjach nieodpłatnych kwestia dopuszczalności odstąpienia od umowy licencyjnej przez syndyka w oparciu o komentowany przepis nie pojawi się.

Prima facie mogłoby się wydawać, że art. 98 pr. up. i nast. jest sformułowany na tyle klarownie, że jego zastosowanie nie będzie problematyczne. Trzeba jednak rozważyć, czy przy umowie licencyjnej będziemy mieli do czynienia z jej częściowym wykonaniem. Kwestia ta nie była jak dotąd rozważana w stosunku do licencji, w literaturze możemy jednak znaleźć wypowiedź A. Jakubeckiego odnoszącą się do niektórych zobowiązań trwałych. Jak się wydaje, można będzie ją odnieść także do umów licencyjnych mających podobny charakter. Wspomniany autor zauważa, że przy umowach mających za przedmiot np. dostarczanie energii elektrycznej, wody czy gazu nie możemy mieć w ogóle do czynienia z częściowym wykonaniem umowy. Z istoty tych stosunków wynika, że świadczenie jednej ze stron ma charakter ciągły, drugiej – okresowy. Trudno zatem mówić tu o częściowym wykonaniu umowy¹⁹. Należy jednak zauważyć, że możliwa jest także odmienna wykładnia tego przepisu, zbliżona do prezentowanej w literaturze niemieckiej. Z częściowym wykonaniem umowy wzajemnej mamy do czynienia także wtedy, gdy świadczenia stron mają być spełniane niejednocześnie, a nie tylko wtedy, gdy mają one po obu stronach charakter podzielny jak zdaje się przyjmować A. Jakubecki. Nic zatem nie stoi na przeszkodzie wykonaniu przez syndyka prawa odstąpienia od umowy wzajemnej²⁰.

Naturalną konsekwencją ogłoszenia upadłości likwidacyjnej jest podjęcie przez syndyka starań zmierzających do upłynnienia masy przez sprzedaż wchodzących w jej skład rzeczy i praw. Odbywa się to na dwa sposoby – przez

¹⁸ A. Sołtysiński, artykuł [w:] J. Szwaia, A. Szajkowski (red.), *System prawa własności intelektualnej. T. III. Prawo wynalazcze*, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1990, s. 468.

¹⁹ A. Jakubecki, artykuł [w:] A. Jakubecki, F. Zedler, *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, Kraków, 2003. Komentarz do art. 98. (cyt. wg wersji elektronicznej w bazie LEX – TEMIDA).

²⁰ Zob. też N. Hölder, A. Schmoll, *op. cit.*, cz. I, s. 747; N. Hölder, A. Schmoll, *op. cit.*, cz. II, s. 834–835.

sprzedaż poszczególnych praw lub w całego przedsiębiorstwa. Na tym tle pojawia się kilka problemów, związanych ze szczególnym charakterem dóbr niematerialnych.

Generalnie, zbycie rzeczy lub prawa przez syndyka wywiera takie skutki, jak sprzedaż rzeczy w postępowaniu upadłościowym. Oznacza to, że prawo jest wolne od obciążeń. Powstaje zatem pytanie, co dzieje się z umowami licencyjnymi, jeżeli syndyk zbędzie prawo, będące podstawą udzielenia licencji? Wydaje się, że nie znajdują tu zastosowania reguła wyrażona w art. 78 p.w.p, mówiąca, że przeniesienie prawa z patentu czy prawa ochronnego powoduje automatyczne wstąpienie nabywcy w miejsce dotychczasowego licencjodawcy jako strony stosunku prawnego. Odnosi się ona bowiem tylko do pozaegzekucyjnego przeniesienia praw z patentu. Również prawo autorskie pomija milczeniem skutki zbycia autorskich praw majątkowych w zakresie umów licencyjnych. Kwestia ta jest podsumowywana w literaturze lapidarnym stwierdzeniem, że są to sprawy skomplikowane²¹.

Jedynie E. Traple wyraziła pogląd, że skutki egzekucji z autorskich praw majątkowych będą odmienne, ze względu na ich szczególną naturę. Postuluje ona, by uwzględniać, także przy zbyciu ich w tym trybie, interesy twórcy i innych osób, którym służy uprawnienie obciążające te prawa. Chodzi jej tu jednak nie tyle, o ochronę licencjobiorcy, a raczej uwzględnienie praw osobistych twórcy²². Pogląd ten, niewątpliwie słuszny ze względów prawnopolitycznych, nie znajduje jednak wyraźnego oparcia w przepisach ustawy. Stąd licencjobiorca może spodziewać się, że zbycie prawa po ogłoszeniu upadłości licencjodawcy powoduje utratę możliwości korzystania przezeń z praw objętych licencją. Sama umowa nie wygaśnie, na skutek zbycia prawa przez syndyka, jednakże upadły nie będzie w stanie jej wykonać. Licencjobiorcy pozostaną tylko roszczenia odszkodowawcze w stosunku do masy. Natomiast w przypadku sprzedaży przedsiębiorstwa upadłego wypadałoby przyjąć, że wygasają wszelkie obligacyjne obciążenia, w tym także wynikające z umów licencyjnych.

Inaczej rzeczy będą się miały przy sprzedaży przedsiębiorstwa upadłego. W literaturze powszechnie przyjmuje się, że prawa z umów licencyjnych nie mogą być przenoszone na inne osoby bez zgody licencjodawcy. Tłumaczy się to szczególnym charakterem umowy, wymagającym więzi zaufania pomiędzy stronami. Wyjątek czyni się dla zbycia przedsiębiorstwa licencjobiorcy, gdyż zezwolenie na korzystanie z dóbr niematerialnych stanowi jego istotny składnik²³.

²¹ M. Kępiński, *Umowy prawa autorskiego*, [w:] J. Barta (red.), *System Prawa Prywatnego*, t. 13. *Prawo autorskie*, Warszawa 2003, s. 484.

²² E. Traple, *op. cit.*, s. 260 i nast.

²³ A. Sołtysiński, *op. cit.*, s. 489–490.

W myśl art. 317 ust. 1 pr. up. i nast. w przypadku zbycia przedsiębiorstwa przechodzą na nabywcę udzielone upadłemu zezwolenia, koncesje i licencje. Zdaniem Z. Świebody przepis ten umożliwi utrzymanie w mocy stosunku licencyjnego wobec nabywcy przedsiębiorstwa²⁴.

Przeciwko tej wykładni można jednak podnieść istotny zarzut. Prawo upadłościowe i naprawcze używa słowa „licencja” w dwóch znaczeniach. Po pierwsze, na określenie zezwoleń na wykonywanie określonej działalności (np. licencja na wykonywanie zawodu syndyka). Po drugie na określenie umów licencyjnych. W tym ostatnim przypadku mowa o „umowach obejmujących licencje udzielone upadłemu.” Komentowany przepis wyraźnie dotyczy licencji w tym pierwszym, administracyjno-prawnym znaczeniu. Szersza, proponowana przez Z. Świebodę, wykładnia jest korzystna z punktu widzenia nabywcy przedsiębiorstwa, wydaje się wychodzić jednak nieco *praeter legem*.

Jak widać z powyższego – z konieczności skrótowego przeglądu prawa upadłościowego tylko w ograniczonym zakresie chroni interesy stron stosunku licencyjnego na wypadek upadłości. Trzeba dodać, interesy niekiedy przeciwstawne. Zachodzi zatem potrzeba rozważenia, czy strony mogą tak ukształtować umowę licencyjną, by ich interesy były należycie zabezpieczone. W literaturze niemieckiej rozważa się, choć kwestia ta budzi kontrowersje, dopuszczalność klauzul przewidujących rozwiązanie umowy licencyjnej na wypadek upadłości licencjobiorcy²⁵. Możliwość ta odpada na gruncie prawa polskiego ze względu na wyrażony w art. 83 pr. up. i nast. zakaz zaopatrywania umów w klauzule wywołujące skutki po ogłoszeniu upadłości. Znacznie bardziej obiecującym narzędziem byłyby klauzule przewidujące rozwiązanie umowy, jeżeli licencjobiorca stanie się niewypłacalny, a przed ogłoszeniem upadłości²⁶. Natomiast dla licencjobiorcy zainteresowanego utrzymaniem umowy nawet po ogłoszeniu upadłości wyjściem może być dodatkowe obciążenie prawa na dobru niematerialnym użytkowaniem ustanowionym na jego rzecz²⁷. Ta powszechnie uznawana za pozbawioną znaczenia praktycznego²⁸ możliwość wydaje się w tym kontekście nabierać rumieńców. Zaletą obciąż-

²⁴ Z. Świeboda, *op. cit.*, s. 384. Należy w tym miejscu zauważyć, że autor z niewiadomych przyczyn odnosi zastosowanie przepisu tylko do licencji patentowych.

²⁵ N. Hölder, A. Schmoll, *op. cit.*, cz. I, s. 748; T. Heimes, *op. cit.*, s. 114.

²⁶ Zob. literatura powołana w poprzednim przepisie. Należy jednak zauważyć, że dopuszczalność takich klauzul na gruncie prawa polskiego jest wątpliwa, ze względu na możliwy zarzut, że umowa taka prowadziłaby do obejścia zakazu z art. 83 pwp.

²⁷ Nie chodzi tu o postulowane w doktrynie niemieckiej obciążenie licencji, która jest w prawie niemieckim traktowana jak prawo bezwzględne, a o obciążenie samego prawa. Co do propozycji niemieckiej zob. C. Berger, *Der Lizenzsicherungsneißbrauch – Lizenzzerhaltung in der Insolvenz des Lizenzgebers*, GRUR 2004, s. 20 i nast.

²⁸ A. Sołtyśński, *op. cit.*, s. 520. Zob. jednak A. Szewc, G. Jyż, *op. cit.*, s. 258

zenia prawa na dobru niematerialnym użytkowaniem na rzecz licencjobiorcy jest to, że prawo to nie wygasa po ogłoszeniu upadłości. Co więcej zbycie obciążonego prawa, a nawet przedsiębiorstwa, którego jest ono składnikiem, również nie wpływa na byt użytkownika. Uprawniony będzie zatem mógł korzystać z chronionego rozwiązania niezależnie od skutków niewypłacalności dysponenta konkretnego dobra.

Bibliografia

Berger C., *Der Lizenzsicherungsneißbrauch – Lizenzerhaltung in der Insolvenz des Lizenzgebers*, GRUR 2004, s. 20.

Heimes T., *Lizenzverträge in der Insolvenz des Lizenznehmers – Ein Problemaufriss*, <http://www.jura.uni-sb.de/projekte/Bibliothek/texte/Heimes.pdf>

Hölder N., Schmoll A., *Patentlizenz und Know – How Verträge in der Insolvenz – Teil I: Insolvenz des Lizenznehmers*, GRUR 2000.

Jakubecki A., Zedler F., *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, Kraków, 2003. (cyt. wg wersji elektronicznej w bazie LEX – TEMIDA).

Kępiński M., *Umowy prawa autorskiego*, [w:] J. Barta (red.), *System Prawa Prywatnego, t. 13. Prawo autorskie*, Warszawa 2003

Nowicka A., artykuł [w:] U. Promińska (red.), *Prawo własności przemysłowej*, Warszawa 2004.

Skubisz R., *Prawa użytkowników*, [w:] J. Szwaja, A. Szajkowski (red.), *System prawa własności intelektualnej*, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź, 1990.

Sołtysiński A., *Licencje patentowe*, [w:] J. Szwaja, A. Szajkowski (red.), *System prawa własności intelektualnej. T. III. Prawo wynalazcze*, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź 1990.

Szenc A., Jyż G., *Prawo własności przemysłowej*, Warszawa 2003.

Świeboda Z., *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, Warszawa 2004.

Traple E., artykuł [w:] J. Barta, M. Czajkowska-Dąbrowska, Z. Cwiąkałski, R. Markiewicz, E. Traple, *Prawo autorskie i prawa pokrewne. Komentarz*, Kraków 2005.

Wojnicka E., *Autorskie prawa osobiste*, [w:] J. Barta (red.), *System Prawa Prywatnego, t. 13. Prawo autorskie*, Warszawa 2003.

Wojtaszek-Mik E., *Umowa franchisingu w świetle prawa konkurencji Wspólnoty Europejskiej i polskiego prawa antymonopolowego*, Toruń 2001.